

Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje
Center for Education, Counselling and Research

Sudjelovanje žena u lokalnim izborima 2013. godine na regionalnoj/županijskoj razini

Autorice: Tajana Broz i Marta Majnarić
2013.

Uvod

Ova analiza obuhvaća analizu kandidacijskih lista i osvojenih mandata na lokalnim izborima 2013. godine od strane parlamentarnih političkih stranaka (SDP, HDZ, Laburisti, HSS, HNS, IDS, HDSSB i SDSS) u odnosu na 2009. godinu kao i interpretaciju podataka i analizu novih trendova koji su se pojavili na lokalnim izborima 2013. godine. Cilj je ove analize prikazati sudjelovanje žena u izbornom procesu na županijskoj razini.

Kao osnova za analizu uzima se Zakon o ravnopravnosti spolova iz 2008. Članci 12. i 15. Zakona definiraju obvezu o uravnoteženoj zastupljenosti muškaraca i žena na izbornim listama političkih stranaka na svim razinama izbornog procesa pri čemu se uravnoteženu zastupljenost definira na način da podzastupljenog spola na predloženim izbornim listama ne smije biti manje od 40 posto.

Bitno je naglasiti određene metodološke probleme pri izradi analize. Na propisanim obrascima za kandidacijske liste, a slijedom toga niti na objavljenim listama u slučaju koalicijskih lista, nije navedena stranačka pripadnost pojedinih kandidata i kandidatkinja. Zbog toga je analiza izrađena na način da se primarno promatraju koalicije okupljene oko SDP-a odnosno koalicije okupljene oko HDZ-a. U slučaju da parlamentarne stranke koje su činile uzorak nisu u predizbornoj koaliciji sa jednom od te dvije stranke, tada su se analizirale i te liste. Stoga je važno i sve podatke ne pripisivati automatski SDP-u ili HDZ-u već se uvijek radi o listama i mandatima koje je osvojila njihova koalicija te stoga nema preciznog podatka npr. koliko je žena iz SDP-a izabrano već se isključivo radi o podatku koliko je žena izabrano sa liste SDP-a i njegovih koalicijskih partnera te među njima ima i žena iz SDP-a, HNS-a, HSU-a i drugih stranaka koje su se nalazile u tim koalicijama. Također je važno napomenuti da su ovdje analizirani podaci za direktno osvojene mandate. Kako nakon provedenih izbora pojedini izabrani vijećnici/e zbog nespojivih dužnosti stavljaju svoj mandat u mirovanje, županijske se skupštine konstituiraju sa drugačijim sastavom te je vjerojatno da je samim konstituiranjem skupština došlo i do manjeg povećanja broja vijećnica.

Pri izradi ove analize korišteni su podatci proizašli iz CESI analize kandidacijskih lista i izbornih rezultata, te statistika o kandidaturama Državnog izbornog povjerenstva.

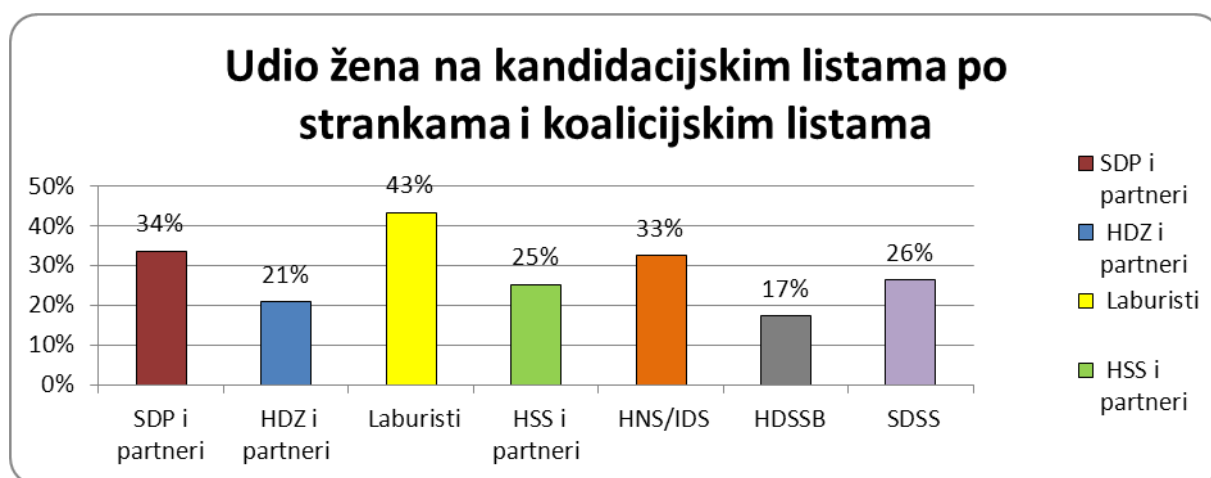
Analiza kandidacijskih lista i izbornih rezultata za Županijske skupštine - općenito

Na kandidacijskim listama za županijske skupštine 2013. godine bilo je 2747 žena što je porast od 823 žene odnosno 4 posto u odnosu na 2009. godinu kada su ukupno kandidirane 1924 žene. Time je zastupljenost žena na kandidacijskim listama porasla s 28 posto na 32 posto.

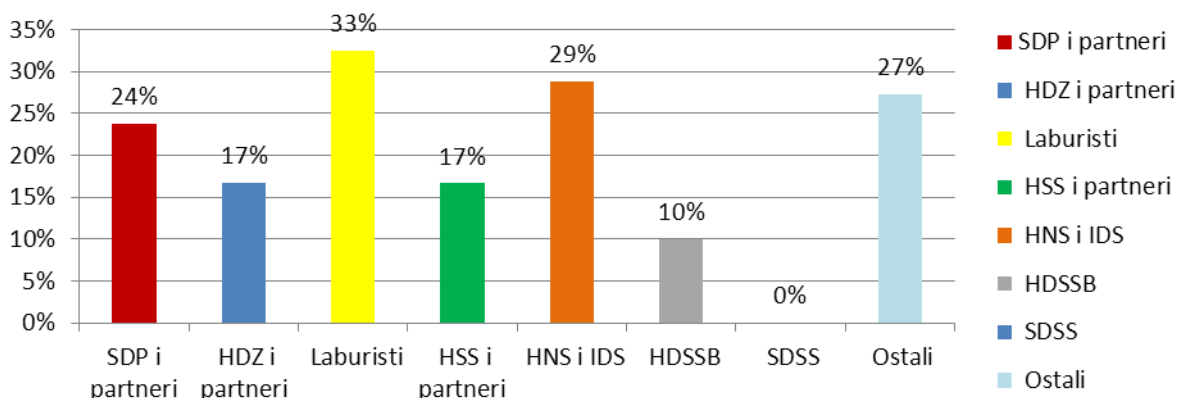
Usprkos rastu broja kandidiranih žena, udio osvojenih mandata u županijskim skupštinama za žene pao je sa 23 na 21 posto. Najviše je žena izabranih u županijsku skupštinu Istarske županije i Varaždinske županije te gradsku skupštinu Grada Zagreba, a najmanje u županijsku skupštinu Zadarske županije

Ukupno je 21 žena ili njih 10,77 posto bilo nositeljicama lista za županijske skupštine, dok su u našem uzorku žene nosile samo 7 lista za županijske skupštine i to liste SDP-a i koalicijskih partnera (ukupno 4 nositeljice), Laburista (2 nositeljice) te SDSS (1 nositeljica). HDZ i koalicijski partneri te HSS, HNS i IDS u koalicijama bez SDP-a i HDZ-a nemaju nositeljice lista.

Ženski mandati po strankama i koalicijama

Kršenje Zakona o ravnopravnosti spolova

Članak 35. Zakona o ravnopravnosti spolova iz 2008. godine predviđa kazne političkim strankama i drugim ovlaštenim predlagateljima lista koji ne poštuju propisane kvote i to 50.000,00 kuna za izbore za zastupnike/ce u Hrvatski sabor i članova/ice u Europski parlament, 40.000,00 kuna za izbore za članove/ice gradskih vijeća i županijskih skupština, odnosno novčanom kaznom od 20.000,00 kuna za izbore za članove/ice općinskih vijeća.

No, kako je Zakon ostavio političkim strankama period prilagodbe do trećih redovitih izbora nakon donošenja Zakona, a zakonom nije precizno definirano koji su to treći redoviti izbori u susret izborima 2013. godine došlo je do razmimoilaženja u tumačenju te odredbe. Prema mišljenju ženskih odnosno feminističkih organizacija, Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH, prvi redoviti izbori bili su lokalni izbori 2009. godine, drugi su bili parlamentarni izbori 2011. godine, a treći redoviti izbori nakon donošenja Zakona su lokalni izbori 2013. godine. Suprotno ovim mišljenjima, Vlada RH, Ministarstvo uprave, Ministarstvo socijalne politike i mladih te Odbor za pravosuđe Hrvatskog sabora smatrali su da parlamentarni izbori i lokalni izbori predstavljaju zasebne izborne institute te u tom svijetlu treba računati i treće redovite izbore pa bi se tako sankcije trebale primjenjivati na lokalnim izborima 2017. odnosno na parlamentarnim izborima 2019. godine. Slijedom ovoga na lokalnim izborima 2013. godine nisu naplaćivane kazne.

Da su na ovim lokalnim izborima pak primjenjivane novčane kazne političke bi stranke ukupno platile 2 680 000 kuna kazni. Najviše novčane kazne platio bi HDZ koji nije poštovao kvote niti u jednoj županiji, a najmanje Hrvatski laburisti:

Politička stranka	Broj nebalansiranih lista/ukupan broj kandidacijskih lista	Iznos novčane kazne u HRK
HDZ i koalicijski partneri	21/ 21	840 000
SDP i koalicijski partneri	17/ 21	680 000
HSS i koalicijski partneri	10/ 11	400 000

SDSS	8/ 9	320 000
HDSSB	4/ 4	160 000
HNS i koalicijski partneri	4/ 5	160 000
Laburisti	3/ 20	120 000

UKUPNO: 2 680 000 HRK

Analiza kandidacijskih lista i izbornih rezultata za Županijske skupštine – stranke i koalicije

Hrvatski laburisti – stranka rada

Najviši udio žena na kandidacijskim listama imala je Stranka Rada – Hrvatski Laburisti koji su na kandidacijskim listama kandidirali 43 posto žena, a imali su liste za sve županijske skupštine izuzev Ličko-senjske županije. Kvotu od 40 posto na listama nisu zadovoljili u tri županije: Bjelovarsko – bilogorskoj, Vukovarsko – srijemskoj i Šibensko – kninskoj županiji. Treba istaknuti da je i u ovim županijama kandidirano gotovo 40 posto žena. Na kandidacijskim listama Zagrebačke i Međimurske županije nalazilo se 51 posto žena. Među ukupnim brojem kandidatkinja Laburista 5 posto su bile pripadnice nacionalnih manjina, a 25 posto mlade žene.

U ukupnom broju osvojenih mandata Laburista žene sudjeluju sa 33 posto. No, valja istaknuti nekoliko činjenica. U pet županija niti jedna Laburistkinja nije direktno izabrana u županijske skupštine iako je stranka u tim županijama osvojila mandate. To su: Zagrebačka, Osječko – baranjska, Sisačko – moslavačka, Dubrovačko – neretvanska i Zadarska županija. U nabrojanim su županijama Laburisti osvojili dva do tri mandata, dok su žene bile pozicionirane između četvrtog i šestog mjesta. U Međimurskoj županiji mandate je osvojilo 71 posto žena slijedom koncentracije žena na višim dijelovima liste, a ovaj je postotak ujedno popravio ukupni broj mandata osvojen od strane kandidatkinja Hrvatskih Laburista. Ako se izuzme Međimurska županija postotak pada sa 33 na 24 posto osvojenih mandata za žene.

SDP i koalicijski partneri

Na kandidacijskim listama SDP-a i njegovih koalicijskih partnera u prosjeku je kandidirano 34 posto žena, a mandate je osvojilo ukupno 24 posto kandidatkinja. U četiri županije postotak žena na kandidacijskim listama zadovoljava Zakonom propisane kvote od 40 posto i to u Gradu Zagrebu te u: Bjelovarsko – bilogorskoj, Osječko – baranjskoj i Zadarskoj županiji. Iznad 30 posto kandidatkinja imale su liste SDP-a i koalicijskih partnera u ukupno 8 županija pri čemu su se neke i značajno približile kvoti od 40 posto. Kandidacijske liste s najnižim postotkom kandidatkinja za županijske skupštine iznose 22 posto za Sisačko – moslavačku županiju i 24 posto za Međimursku županiju. Na kandidacijskoj listi SDP-a i koalicijskih partnera u Sisačko – moslavačkoj županiji žena je bila nositeljica liste, ali je sljedeća kandidatkinja bila tek na dvadesetom mjestu. Time je u Županijskoj skupštini Sisačko – moslavačke županije unatoč velikom broju osvojenih mjesta te liste (17 osvojenih mandata) samo jedna kandidatkinja osvojila mandat. Slična situacija se ponovila u Međimurskoj županiji gdje je prva žena smještena na drugo mjesto kandidacijske liste, a slijedi ju kandidatkinja smještena na jedanaesto mjesto liste.

Na kandidacijskim listama SDP-a i koalicijskih partnera 9,3 posto kandidiranih žena činile su pripadnice nacionalnih manjina, a 17 posto mlade žene.

Izborni rezultati pokazuju da u ukupno osvojenim mandatima u svim županijama SDP i koalicijski partneri imaju 24 posto žena. Rezultati su najslabiji u Sisačko – moslavačkoj županiji gdje mandat osvaja 6 posto žena odnosno u Vukovarsko – srijemskoj županiji u kojoj žene osvajaju 9 posto mandata. U šest županija postizborni rezultat donosi učešće žena u mandatima od preko 30 posto: Grad Zagreb, Krapinsko – zagorska, Varaždinska, Požeško – slavonska, Primorsko – goranska i Šibensko – kninska županija.

HNS i IDS

HNS je izašao na izbore izvan koalicije sa SDP-om u pet županija od čega je jedna upravo Istarska županija. Iz tog razloga se u ovoj analizi te dvije stranke prikazuju zajedno. U slučajevima u kojima je dolazilo do koalicije sa SDP-om podatci su uključeni u prethodnu analizu. Koalicije bez SDP-a dogodile su se u Međimurskoj, Bjelovarsko – bilogorskoj, Požeško-slavonskoj, Zadarskoj te Istarskoj županiji u kojoj je IDS nosio koalicijsku listu. Udio žena na tim kandidacijskim listama je iznosio 33 posto. Ukupno je 15 posto kandidatkinja bilo iz redova nacionalnih manjina, a 16 posto su bile mlade žene. Ovdje treba spomenuti da je u ukupnom broju kandidata pripadnika nacionalnih manjina na listama HNS-a i IDS-a bila uravnotežena zastupljenost muškaraca i žena, odnosno žene su činile 40 posto svih pripadnika/ca nacionalnih manjina kandidiranih na tim listama.

Kandidacijska lista IDS/HNS/Zeleni u Istarskoj županiji jedan je od primjera rodno uravnotežene liste. Kandidacijska lista imala je 47 posto žena pri čemu su žene zauzimale svako treće mjesto na listi. 33 posto kandidatkinja su pripadnice nacionalnih manjina, a 14 posto su mlade žene. Ovakva kandidacijska lista rezultirala je učešćem žena u osvojenim mandatima od 38 posto.

HDZ i koalicijski partneri

Na kandidacijskim listama HDZ-a i njegovih koalicijskih partnera ne vidi se značajni pomak u odnosu na strukturu kandidacijskih lista na lokalnim izborima 2009. Žene na kandidacijskim listama sudjeluju s 21 posto čime postotak žena u procesima odlučivanja stagnira. U diobi osvojenih mandata žene sudjeluju sa 17 posto. Niti u jednoj županiji postotak žena na kandidacijskim listama ne prelazi 30 posto. Kandidacijske liste za županijske skupštine Brodsko – posavske, Ličko – senjske i Primorsko – goranske županije donose kandidacijske liste s najvećim udjelom žena od 29 posto. Na nekim listama žene su i relativno nisko na listama pa tako primjerice u Primorsko – goranskoj županiji prva kandidatkinja zauzima sedmo, a u Ličko – senjskoj županiji prva se kandidatkinja nalazi na dvanaestom mjestu. Od ukupnog broja kandidiranih žena na listama HDZ-a i koalicijskih partnera njih 2,7 posto su bile pripadnice nacionalnih manjina a njih 22 posto su bile mlade žene.

Mali udio žena na kandidacijskim listama rezultirao je malim postotkom žena koje su osvojile mandat i sudjeluju u diobi vlasti.

HDZ i koalicijski partneri su nakon izbora ukupno osvojili najviše mandata, njih 341 pri čemu u diobi tih mandata žene sudjeluju sa svega 17 posto. Ženama je pripalo najviše mandata u

Istarskoj županiji gdje je udio kandidatkinja i kandidata 50 posto. Slijede Sisačko – moslavačka županija s 28 posto te Zagrebačka županija gdje 25 posto žena sa lista HDZ-a i koalicijskih partnera ulazi u županijsku skupštinu. Najmanje je žena sa lista HDZ-a i koalicijskih partnera izabrano u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji gdje je zastupljenost žena s tih lista u skupštini 7 posto te Zadarskoj županiji u kojoj je s tih lista izabrano 9 posto žena.

HSS i koalicijski partneri

HSS je samostalno i u koalicijama bez HDZ ili SDP-a nastupio u 10 županija i Gradu Zagrebu pri čemu je na tim kandidacijskim listama udio žena bio 25 posto. Najzastupljenije su bile na kandidacijskim listama za Grad Zagreb (gdje su koalirali s HSLs-om i Zelenom listom) sa 43 posto (no u konačnici niti jedan od sedam mandata koje je osvojila ta lista nije pripao ženi), te 37 posto u Splitsko – dalmatinskoj županiji. Najlošija zastupljenost na listama dogodila se u Požeško – slavonskoj županiji gdje su kandidatkinje bile zastupljene sa 14 odnosno u Zadarskoj županiji s 15 posto. U Bjelovarsko – bilogorskoj županiji prva je kandidatkinja smještena na dvanaesto mjesto, u Zadarskoj na deveto, kao i na kandidacijskoj listi za grad Zagreb. Svega 2 žene pripadnice nacionalnih manjina ili 1,6 posto su bile među kandidatkinjama. 19,6 posto kandidatkinja činile su mlade žene.

Postizborni rezultati pokazuju da u 3 županije niti jedna žena nije ušla u županijsku skupštinu i to u: Gradu Zagrebu, Bjelovarsko – bilogorskoj te Zadarskoj županiji. Ukupno je sa lista HSS-a i koalicijskih partnera izabrano 16 posto žena.

HDSSB

HDSSB je imao kandidacijske liste za županijske skupštine u četiri županije te je prosječno na svojim kandidacijskim listama kandidirao 17 posto žena. Na niti jednoj nisu poštovane kvote. Nakon izbornih rezultata mandate je osvojilo jedva 10 posto kandidatkinja.

SDSS

SDSS je nastupila u devet, a mandate osvojila u tri županije: Vukovarsko – srijemskoj, Ličko – senjskoj i Šibensko – kninskoj županiji. Prosječna zastupljenost žena na kandidacijskim listama iznosila je 26 posto. Prve kandidatkinje na listama uglavnom su pozicionirane oko petog ili šestog mjesta te niti jedan županijski mandat SDSS-a nije osvojila žena.

Ostali

Od nezavisnih kandidata treba spomenuti kandidacijsku listu nositelja Milana Bandića za Gradsku skupštinu Grada Zagreba. Žene su na kandidacijskoj listi zastupljene sa 53 posto. Izborni rezultati pokazuju da je od osvojenih 17 mjesta 65 posto njih pripalo ženama.

Analiza kandidatura i izbornih rezultata za župane/ice

Ukupno je za županice kandidirano 69 žena što je 23 posto u ukupnom broju kandidata. Iz našeg uzorka parlamentarnih stranaka na mjesto županice odnosno gradonačelnice Grada Zagreba predloženo je 7 žena iz tri stranke – 4 iz SDP-a, 1 iz HDZ-a i 1 iz Laburista. Nešto je

veći broj predloženih zamjenica župana u našem uzorku te od ukupno 200 kandidata, 36 je žena što čini udio od 18 posto.

Na lokalnim izborima 2013. godine izabrana je jedna županica i to (opet) u Sisačko – moslavačkoj županiji, dok je mjesta zamjenica župana i županice ukupno osvojilo 9 žena. Udio zamjenica župana u ukupnom broju zamjenika župana i županice iznosi 22,5 posto što je rast od 5 posto u odnosu na lokalne izbore održane 2009. godine.

Zaključak

U odnosu na rezultate lokalnih izbora 2009. godine, u 2013. godini dogodio se blagi porast zastupljenosti žena na kandidacijskim listama za županijske skupštine od 4 posto, no istovremeno je broj osvojenih mandata od strane žena pao za 2 posto, sa 23 na 21 posto.

Porastu broja žena na listama značajno su pridonijeli Laburisti kojima su ovo bili prvi lokalni izbori od osnutka stranke, a koji su kandidirali u pravilu 40 posto žena. Jednako tako došlo je do manjeg rasta broja kandidiranih žena u koalicijama okupljenih oko SDP-a, odnosno HNS-a i IDS-a u Istri. Nasuprot njima, HDZ i koalicijski partneri su stagnerali te nisu napravili iskorak u odnosu na izbore 2009. godine. No ukupno povećani broj kandidatura nije se odrazio na broj osvojenih mandata za žene, čak naprotiv pokazale su se dvije krucijalne činjenice.

Prva je da je nemoguće očekivati značajniji napredak u sudjelovanju žena u procesima odlučivanja ako sve političke stranke ne kandidiraju žene. To se posebice odnosi na HDZ sa koalicijskim partnerima koji osvaja većinu mandata u županijskim skupštinama, a kandidira značajno ispodprosječan broj žena. Žene svih političkih opcija i opredjeljenja moraju imati jednake šanse za sudjelovanje u donošenju odluka te je odgovornost političkih stranaka da to i osiguraju. Ovdje je važno napomenuti da pitanje kandidiranja žena nije nešto s čim se stranke mogu baviti isključivo pred sastavljanje lista već je to kontinuirani proces koji mora obuhvaćati osnaživanje organizacija žena pri političkim strankama, promoviranje rodne ravnopravnosti kao temeljne društvene vrijednosti, ulaganje napora u povećanje broja žena članica političkih stranaka te kreiranje unutarstranačkih procedura i praksi koje će uvažavati interese i potrebe žena.

Druga važna činjenica je da tamo gdje i žene jesu kandidatkinje, nalaze se na manje izglednim mjestima za osvajanje mandata, odnosno u donjim dijelovima kandidacijskih lista što se značajno očituje u usporedbi broja kandidiranih i izabranih žena Laburista te SDP-a i koalicijskih partnera gdje razlika između kandidiranih i izabranih žena ide i do 10 posto.

Analiza lokalnih izbora 2013. godine na regionalnoj/županijskoj razini još je jednom pokazala da kvote kako su trenutno definirane Zakonom o ravnopravnosti spolova ne dovode do željenog rezultata, a to je najmanje 40 posto žena u tijelima odlučivanja. Kako se još uvijek ne primjenjuju sankcije, političke stranke, s izuzetkom Laburista, uglavnom nisu niti formalno zadovoljile kvotu, a kad i jesu, tada nisu vodili računa o uravnoteženom rasporedu muškaraca i žena na kandidacijskim listama. Stoga je potrebno pristupiti izmjenama Zakona o ravnopravnosti spolova te Zakona o lokalnim izborima na način da se spolno neuravnotežene liste odbijaju od strane nadležnog izbornog povjerenstva te da kandidacijska lista treba biti formirana prema sistemu zatvarača.